

Vedlegg 1

Universitetet i Bergen sin politikk for åpen vitenskap

Åpenhet og transparens i forskning har alltid vært et vitenskapelig ideal. Teknologiske endringer og økt digitalisering har skapt nye muligheter for å produsere, dele, gjenbruke og samarbeide om forskning. Åpen vitenskap representerer en grunnleggende endring i hvordan forskning blir utført, hvordan forskere samarbeider og hvordan forskningen blir delt og organisert.

Åpen vitenskap er vitenskapelig praksis hvor prosesser og resultater er åpent tilgjengelige under vilkår som fremmer deling, utnyttelse, samarbeid og samfunnsansvar. Begrepet åpen vitenskap omfatter hele forskningsprosessen og brukes om både prosesser, metoder, data, programvare, kode og resultater.

Åpen vitenskap er viktig både for kunnskapsutvikling, for å sikre forskningens integritet og for å øke forskningens tilgjengelighet. Gjennom økt samarbeid om og gjenbruk av data, metoder og prosesser kan forskningsprosessen gjøres mer effektiv. Samtidig vil tilgang til underliggende data og metode gjøre det enklere å etterprøve og reprodusere forskningsresultater og slik styrke tilliten til forskningen. Lik tilgang til forskningsresultater er demokratiserende for det globale forskersamfunnet og skal sikre et kritisk kunnskapsgrunnlag i et demokratisk samfunn.

Forskere, institusjoner, myndigheter, finansører, næringsliv og allmennheten er alle interessenter i åpen vitenskap. Både EU og Forskningsrådet har utformet retningslinjer for åpen vitenskap og regjeringen har vedtatt retningslinjer for tilgjengeliggjøring av forskningsdata og vitenskapelige artikler som legger premisser for UiBs aktiviteter¹.

UiBs politikk for åpen vitenskap er basert på prinsippet om at forskning og forskningsprosesser skal være «så åpne som mulig, så lukkede som nødvendig». Det vil si at forskning og forskningsprosesser skal gjøres åpent tilgjengelige med mindre legitime hensyn som sikkerhet, personvern, juridiske forhold eller konkurransehensyn står i veien.

UiBs politikk for åpen vitenskap omfatter åpen tilgang til vitenskapelige publikasjoner, åpne data, åpen innovasjon, åpne læringsressurser og folkeforskning.

UiB vil legge til rette for at UiBs ansatte og studenter får relevant opplæring og veiledning i prinsippene for åpen vitenskap og får mulighet til eksperimentering og utprøving av nye praksiser.

UiBs politikk for åpen vitenskap gjelder for forskning, undervisning og formidling som skjer ved UiB. Prinsippene for åpen vitenskap skal legges til grunn for alt forskningssamarbeid UiB deltar i.

¹ Nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige publikasjoner

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nasjonale-mal-og-retningslinjer-for-åpen-tilgang-til-vitenskapelige-artikler/id2567591/>

Nasjonal strategi for tilgjengeliggjøring og deling av forskningsdata

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nasjonal-strategi-for-tilgjengeliggjoring-og-deling-av-forskningsdata/id2582412/>

Forskningsrådets policy for åpen forskning

<https://www.forskningsradet.no/siteassets/tall-og-statistikk-seksjonen/apen-forskning/nfr-policy-åpen-forskning-norsk-ny.pdf>

EU <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/open-innovation-open-science-open-world-vision-europe>

Åpen tilgang til vitenskapelige publikasjoner

Tilgang til pålitelig kunnskap er en viktig forutsetning for et velfungerende demokrati og fri meningsutveksling. Åpen tilgang til vitenskapelige publikasjoner bidrar til at forskning og kunnskap kan deles, spres og utnyttes av forskere, institusjoner og samfunns- og næringsliv.

Universitetet i Bergen har som mål at vitenskapelige publikasjoner skal være åpent tilgjengelige og UiBs ansatte skal derfor gjøre sine vitenskapelige artikler åpent tilgjengelige enten i publiseringskanaler med åpen tilgang eller i åpne vitenarkiv. Ansatte oppfordres også til å gjøre andre typer vitenskapelige publikasjoner som monografier og antologiartikler åpent tilgjengelige.

UiB skal i nasjonale og internasjonale nettverk og samarbeid fremme åpen tilgang til vitenskapelige publikasjoner. UiB skal arbeide for at det utvikles infrastrukturer der åpen tilgang kan realiseres med minst mulig administrasjon for den enkelte ansatte.

UiB har følgende prinsipper for åpen tilgang til vitenskapelige publikasjoner:

- UiBs ansatte skal laste opp sine vitenskapelige artikler i Cristin, slik at de om mulig kan tilgjengeliggjøres i et egnet vitenarkiv. Versjonen av artikler som lastes opp skal være en antatt, fagfelleverdert versjon. Kravet omfatter foreløpig bare vitenskapelige artikler, men ansatte oppfordres til å også deponere vitenskapelige monografier og antologiartikler.
- UiBs ansatte og studenter skal ha tilgang til relevant opplæring og veiledning i åpen publisering.
- I valget mellom faglig likeverdige publiseringskanaler, skal ansatte publisere i de kanaler som gir åpnest mulig tilgang til publikasjonen, enten ved at kanalen gir åpen tilgang på egen plattform eller ved at kanalen tillater åpen tilgjengeliggjøring i et vitenarkiv.
- UiB skal i forhandlinger med forlag ha som mål at avtalene fremmer åpen tilgang til vitenskapelige artikler
- UiB skal gjennom nasjonalt og internasjonalt samarbeid arbeide for en økonomisk bærekraftig overgang fra en abonnementsmodell til en åpen og velfungerende publiseringsmodell.
- Publikasjoner som er resultat av eksternfinansierte prosjekt, skal følge de retningslinjer og krav til åpen tilgang som er stilt av finansørerne. UiB skal samtidig arbeide for at de som finansierer forskning ved institusjonen slutter seg til UiBs prinsipper for åpen tilgang til vitenskapelige publikasjoner.
- UiB skal legge til rette for åpen tilgang til vitenskapelige publikasjoner gjennom det åpne vitenarkivet Bergen Open Research Archive (BORA), gjennom drift av åpne tidsskrift og gjennom støtte til betaling av åpen publisering av artikler og bøker.
- Masterstudenter og doktorgradskandidater oppfordres til å gjøre sine masteroppgaver og doktorgradsavhandlinger åpent tilgjengelige i BORA her under tilgjengeliggjøring på et senere tidspunkt når hensyn til publisering og pågående forskning tilsier det.

Åpen tilgang til forskningsdata

Innhenting, bearbeiding, analyse og produksjon av forskningsdata er en grunnleggende og omfattende del av UiBs virke. Forskningsdata utgjør en stor verdi for institusjonen og samfunnet for øvrig, og det er viktig at disse deles åpent mellom fagdisipliner, teknologier og sektorer.

Universitetet i Bergen har som mål at data som er et resultat av de ansattes forskningsaktivitet, skal klargjøres og tilgjengeliggjøres for gjenbruk, i tråd med FAIR-prinsippene. Ansatte oppfordres til å gjøre data tilgjengelig så tidlig som mulig i forskningsprosessen. Lagring og tilgjengeliggjøring skal gjøres i tråd med relevante juridiske rammer som personvern, informasjonssikkerhet, forretningshemmeligheter og immaterielle rettigheter.

UiB skal i nasjonale og internasjonale nettverk og samarbeid fremme åpen tilgang til forskningsdata og FAIR-prinsippene.

De tre nasjonale grunnprinsippene for offentlig finansierte forskningsdata, slik disse er formulert i *Nasjonal strategi for tilgjengeliggjøring og deling av forskningsdata*, er også UiB sine prinsipper:

- Forskningsdata bør håndteres og tilgjengeliggjøres slik at verdiene i dataene kan utnyttes best mulig.
- Beslutning om arkivering og tilrettelegging av forskningsdata må tas i forskerfellesskapene.
- UiBs ansatte og studenter skal ha tilgang til relevant opplæring og veiledning i håndtering av forskningsdata.
- Alle forskningsprosjekter som ledes fra UiB skal ha en datahåndteringsplan.
- UiBs ansatte skal ha tilgang til analyse- og lagringsløsninger som sikrer tilstrekkelig skjerming ved håndtering av sensitive data, og til arkivløsninger som sikrer at dataene er bevart og tilgjengeliggjort for framtidig deling.
- UiB skal legge til rette for lagring og deling av åpne, ikke sensitive forskningsdata gjennom det generiske arkivverktøyet UiB Open Research Data. For data som må skjermes underveis i forskningsprosessen og for alle typer sensitive data som ikke kan deles åpent, legger UiB til rette gjennom UiBs tjeneste for innsamling og analyse av sensitive data, SAFE.
- Studenter og doktorgradskandidater oppfordres til å gjøre forskningsdataene sine tilgjengelige ved innlevering av masteroppgaver og doktorgradsavhandlinger.
- UiBs fagmiljøer skal bidra til å utvikle gode løsninger for arkivering og tilgjengeliggjøring av forskningsdata på sine fagfelt.

Åpen innovasjon

Åpen innovasjon er ide- og kunnskapsutveksling som foregår på tvers av virksomheter, sektorer og interessentgrupper med formål å utvikle nye produkter, nye tjenester og praksisformer. Dette innebærer at innovasjonsprosesser ikke skjer i lukkede prosjekter, men organiseres i åpent samspill mellom ulike aktører.

Feltet er relativt nytt i universitets- og høyskolesektoren, og derfor må kunnskapsbygging og utvikling av praksisformer stå sentralt i UiBs tilnærming².

UiB skal fremme åpen innovasjon i nasjonale og internasjonale samarbeid og nettverk.

UiB skal:

- Aktivt utnytte potensialet som ligger i samarbeid og UiBs kunnskapsklynger, deltakelse i ulike næringsklynger og i samarbeid med næringslivsaktører og offentlig sektor for øvrig
- Aktivt delta i og utnytte nye virkemidler som utvikles for å øke åpenhet i innovasjonsprosesser fra Forskningsrådet, Innovasjon Norge, EU, Diku og andre
- Synliggjøre og stimulere til interesse for og kunnskap om åpen innovasjon i egen organisasjon, gjennom fakultetene og i etablerte fora for nyskaping.
- Inkorporere prinsipper for åpenhet i tiltak for kulturbygging og praksis for innovasjon i organisasjonen
- Bidra til å videreutvikle prinsipper for immaterielle rettigheter (IPR) tilpasset åpen innovasjon og sikre at immaterielle rettigheter blir ivaretatt i åpne innovasjonsprosesser der UiB deltar

² Jmf Forskningsrådets policy for åpen forskning
<https://www.forskningsradet.no/contentassets/98222e889c004c108a83bb4d32816779/policy-åpen-forskning.pdf>

Åpne læringsressurser

Åpne læringsressurser er en del av universitetets vitenskapelige produksjon og viktig for kunnskapsformidling. Universitetet i Bergen har som mål at ansatte og studenter skal lage, publisere og bruke åpne læringsressurser som en integrert del av den forskningsbaserte undervisningen. Med åpne læringsressurser menes her ressurser utviklet for undervisningsformål som gjøres tilgjengelig i et digitalt format, og på en måte som tillater gjenbruk.

Åpne læringsressurser skal bidra til å forbedre kvaliteten på studentopplevelsen, utvide tilbudet av læringsmuligheter for alle og forbedre undervisnings- og læringspraksisen ved institusjonen.

Bruk, opprettelse, deling og publisering av åpne læringsressurser er i samsvar med universitetets verdier, samfunnsoppdrag og omdømme, og er et bidrag til regional, nasjonal og internasjonal utvikling.

UiB har følgende prinsipper for åpne læringsressurser:

- UiB skal implementere en digital delingsplattform som skal legge til rette for deling av åpne og kvalitetssikrede læringsressurser.
- UiB skal implementere et tydelig regelverk for problemstillinger knyttet til kvalitetssikring, opphavsrett, personvern, deling og bruk av læringsressurser.
- UiB skal fremme en god delingskultur for læringsressurser for å styrke kvaliteten i undervisningen og for å styrke det nasjonale og internasjonale samarbeidet på tvers av institusjoner og fagmiljø.
- UiB skal legge til rette for at ansatte får nødvendig opplæring og kompetanse i opphavsrettslige og tekniske problemstillinger knyttet til lagring, publisering og deling av læringsressurser.
- UiB skal legge til rette for at ansatte kan dele sine læringsressurser og gjøre læringsressurser åpent tilgjengelige i de tilfeller der det ikke kommer i konflikt med faglige eller juridiske hensyn.
- UiBs ansatte skal påse at utforming, bruk og deling av åpne læringsressurser er i samsvar med institusjonens verdier og omdømme.

Folkeforskning

UiB skal jobbe for å styrke medborgeres involvering i forskning. Folkeforskning skal gi medborgere større kunnskap om forskning, synliggjøre universitetet og være til nytte i universitetets virksomhet. Folkeforskning er vitenskapelig arbeid utført helt eller delvis av medborgere som ikke har profesjonell tilknytning til en forskningsutførende institusjon eller bedrift.

Aktiviteter kan være medvirkning i prioriteringsprosesser, bidrag i innsamling og systematisering av data i FoU-prosjekter, eller initiativ til og/eller ledelse av forskningsprosesser i samarbeid med forskere. Målet med arbeidet skal være å skape ny innsikt, men kan også være å bidra i innovasjon og utvikling av tjenestekvalitet, eller å spre kunnskap om forskning og vitenskap.

Eksempler fra UiB inkluderer innsamling av data om naturmangfold og kulturarv, og samarbeid om kunnskapsutvikling innen kommunale helse og omsorgstjenester³.

Universitetet i Bergen skal:

- stimulere interesse og gjøre folkeforskning kjent i fagmiljøene på universitetet
- bidra til å videreutvikle eksisterende samarbeid, og søke å utvide aktivitet til nye fagområder
- bruke kunnskapsklyngene til utprøving av folkeforskningsprosjekter
- utnytte stimuleringsordninger i regi av forskningsrådet og andre
- sikre at folkeforskning der UiB er involvert, tilfredsstillende krav og standarder for evidens, vitenskapelig metode, forskningsetikk o.a.
- fastsette regler for IPR, prinsipp for kreditering (publikasjoner, patenter etc.)
- Utrede muligheten for å utvikle infrastruktur som legger til rette for innsamling og dokumentasjon av data i folkeforskningsprosjekt.

³ Eksempelvis prosjektet «Folkekommunen» <https://www.uib.no/alrekhelseklynge/126575/forskningsdrevet-innovasjon-i-kommunene>

Vedlegg 2: Oppfølging og implementering av UiBs politikk for åpen vitenskap

Oppfølging av arbeidet med IPR

Ansvar for oppfølgingen av arbeidet med problemstillinger knyttet til åpen vitenskap og rettighetspolitikk/IPR legges til Forsknings- og innovasjonsavdelingen, som i samarbeid med UB, Sekretariatet for universitetsledelsen, Læringslab og relevante fagmiljøer for ansvar for å

- Identifisere konkrete problemstillinger knyttet til åpen vitenskap og rettighetspolittikk/IPR, innenfor områdene åpen publisering, åpne forskningsdata, åpne læringsressurser, åpen innovasjon og folkeforskning
- Vurdere om det er samsvar mellom UiBs policy og UiBs interne reglement og rettighetspolitikk
- Utforme forslag til justerte retningslinjer og rutiner for UiBs rettighetspolitikk innenfor områder som omfattes av UiBs politikk for åpen vitenskap

Oppfølging – Åpen tilgang til vitenskapelige publikasjoner

Ansvar for oppfølgingen av universitetets politikk for åpen tilgang til vitenskapelige publikasjoner legges til Universitetsbiblioteket. Universitetsbiblioteket får ansvar for i samarbeid med relevante avdelinger, fagmiljøer og ressurspersoner å følge opp lokale og nasjonale tiltak og aktiviteter knyttet til åpen tilgjengeliggjøring av vitenskapelige publikasjoner.

Oppfølging - Åpne forskningsdata

Ansvar for oppfølgingen av universitetets politikk for åpne forskningsdata legges til Universitetsbiblioteket. Universitetsbiblioteket får ansvar for, i samarbeid med FIA, IT, relevante fagmiljøer og ressurspersoner å

- gjennomgå arbeids- og oppgavefordelingen på ulike nivåer og grupper i organisasjonen i arbeidet med å tilgjengeliggjøre forskningsdata
- identifisere hindringer for at forskere tilgjengeliggjør forskningsdata
- På bakgrunn av denne kartleggingen, forslå en hensiktsmessig ansvars – og oppgavefordeling og implementering av tiltak
- foreslå rutiner for datahåndteringsplaner
- Identifisere tiltak som sikrer nødvendig opplæring for alle forskere og for støtteapparat

Oppfølging av arbeidet med åpen innovasjon

Ansvar for oppfølging av arbeidet med UiBs politikk for åpen innovasjon legges til Forsknings- og innovasjonsavdelingen. Avdelingen skal bidra til at UiBs og fakultetenes handlingsplaner for innovasjon opp mot prinsippene for åpen innovasjon og foreslå justeringer eller tillegg i tiltak i handlingsplanene ved revisjon.

FIA skal vurdere UiBs policy opp mot definisjoner, retningslinjer og tiltak på nasjonalt og europeisk nivå.

FIA bes kartlegge kunnskaps- og næringsklynger og eventuelt andre arenaer der UiB samarbeider med andre sektorer, og fremme forslag til hvordan disse kan utnyttes effektivt til fordel både for UiB-ansatte og samarbeidspartnere.

Oppfølging av UiBs politikk for folkeforskning

Ansvar for oppfølging av UiBs politikk for folkeforskning legges til Forsknings- og innovasjonsavdelingen. Avdelingen skal, i samarbeid med relevante fagmiljøer og andre ressursmiljøer,

- kartlegge eksisterende aktivitet ved UiB som faller inn under begrepet
- bidra i dialog med Bergen kommune om utvidelse av eksisterende samarbeidstiltak
- peke på gode eksempler fra samarbeidspartnere internasjonalt
- skissere beste praksis for organisering og finansiering av prosjekt

Oppfølging av arbeidet med åpne læringsressurser

Ansvar for oppfølging av arbeidet med åpne læringsressurser legges til Læringslaben ved UiB, i samarbeid med UB, FIA og andre relevante fagmiljøer ved UiB. Arbeidet må skje i samarbeid med prosjekt for lagring og LOR (learning object repository) og knyttes til implementering av LOR ved UiB.

Læringslaben skal utarbeidet retningslinjer og rutiner for

- hvilke typer læringsressurser som skal deles og krav om deling av enkelte typer læringsressurser - for eksempel når medieproduksjoner mottar støtte.
- Foreslå tiltak for kompetanseheving innen tekniske og opphavsrettslige problemstillinger.
- Foreslå retningslinjer for lisensiering av læringsressurser.